

ANNA STACHOWSKA-KRZYŻANKOWSKA (Toruń)

MAŁŻEŃSTWA SZLACHECKIE W PARAFII LUZINO
W LATACH 1670–1797 W ŚWIETLE KSIĄG METRYKALNYCH
(PRZYCZYNEK DO DZIEJÓW SZLACHTY KASZUBSKIEJ)

Słowa kluczowe: wczesnonowożytna Kaszuby, genealogia, demografia staropolska, śluby, drobna szlachta, rodzina drobnoszlachecka, staropolskie metryki małżeńskie

UWAGI WSTĘPNE

Do lat siedemdziesiątych XX w. księgi metrykalne traktowane były przez badaczy marginalnie. Pod koniec minionego stulecia postulowano potrzebę bardziej intensywnego i szerszego wykorzystania metrykaliów, szczególnie w analizach demograficznych z okresu Polski przedrozbiorowej¹. Mimo coraz większego w ostatnich latach zainteresowania genealogią i funkcjonowaniem rodziny drobnoszlacheckiej badania nad procesami demograficznymi zachodzącymi wśród tej warstwy społecznej w dobie nowożytnej nie mają zbyt obszernej literatury przedmiotu². Większość opracowań powstałych na podstawie źródeł metrykalnych poświęcona jest analizie demograficznej całej społeczności danej parafii, wsi czy miasta³. Te niezwykle cenne analizy obrazują dynamikę ruchu naturalnego lud-

¹ Cezary KUKŁO, *Polska demografia przeszłości u progu XXI wieku*, Przeszłość Demograficzna Polski. Materiały i Studia (dalej cyt. PDP), t. 22: 2001, s. 18–21.

² Łukasz LUBICZ-ŁAPIŃSKI, *Rodzina drobnoszlachecka na Podlasiu w XVI–XIX. Gospodarstwo uwarunkowania rozrostu rodu*, [in:] *Rodzina, gospodarstwo domowe i pokrewieństwo na ziemiach polskich w perspektywie historycznej – ciągłość czy zmiana?*, red. Cezary KUKŁO, Warszawa 2013, s. 129.

³ Wybrane publikacje: Marek GÓRNY, *Rejestracja metrykalna parafii Szaradowo z XVIII wieku*, PDP, t. 18: 1991, s. 117–137; idem, *Zawarcie małżeństwa na wsi pałuckiej w XVIII wieku: parafia szaradowska*, Genealogia. Studia i materiały historyczne, t. 7: 1996, s. 68–96; idem, Cezary KUKŁO, *Rodzina w osiemnastowiecznej Warszawie*, Białystok 1991; Cezary KUKŁO, *Próba analizy demograficznej rejestracji metrykalnej ślubów w parafii Trzcianne w I połowie XVII w.*, PDP, t. 13: 1981, s. 108–110; Krystyna GÓRŃ, *Analiza demograficzna metryk dolnośląskiej parafii Rząśnia z lat 1794–1874*, PDP, t. 17: 1987, s. 185–206; eadem, *Rodzina w parafii krapkowickiej w XVIII wieku*, [in:] *Przełomy w historii. XVI Powszechny Zjazd Historyków Polskich*, Wrocław, 15–18 września 1999 roku. Pamiętniki, t. 3, cz. 1, Toruń 2001, s. 317–323; Edmund PIASECKI, *Ludność parafii bejskiej (woj. kieleckie) w świetle ksiąg metrykalnych z XVIII–XX w. Studium demograficzne*, Warszawa 1990; Krzysztof MIKULSKI, *Rodzinne mikroświaty w nurcie życia miejskiego Polski przedrozbiorowej (Mody onomastyczne wśród mieszczan miast polskich na przykładzie Torunia w XVI–XVIII wieku)*, [in:] *Rodzina, gospodarstwo domowe i pokrewieństwo*, s. 151–172; Zbigniew KWAŚNY, *Rodzina chłopska na Śląsku w XVIII i pierw-*

ności oraz pozwalają scharakteryzować strukturę społeczną i obyczajowość danej społeczności. Wśród podejmujących temat konkretnej warstwy społecznej, w tym wypadku szlachty, należy niewątpliwie wymienić badania Piotra Mysłakowskiego poświęcone szlachcie rypińskiej⁴ oraz prace Marka Górnego dotyczące demografii ziemi pałuckiej⁵, a także bazującą co prawda na materiale pozametrykalnym, jednak wnoszącą wiele cennych informacji dotyczących analizy demograficznej rodziny szlacheckiej pracę Agnieszki Chlebowskiej poświęconą szlachcie na Pomorzu Zachodnim⁶.

Odczuwa się natomiast wyraźny brak tego typu opracowań dla parafii wiejskich dawnego województwa pomorskiego. Dotyczy to zarówno badań demograficznych całych parafii, jak i wybranych warstw danej społeczności. Konieczność przeprowadzenia tego typu badań wydaje się niezwykle istotna. Wnikliwa analiza ksiąg metrykalnych i wychwycenie w nich wszelkich wzmianek dotyczących osób nobilitowanych dadzą możliwość prześledzenia procesów demograficznych zachodzących wśród tak specyficznej społeczności, jaką była szlachta kaszubska. Badania takie umożliwią nie tylko rekonstrukcję rodzin, lecz także pozwolą na poznanie ich wzajemnych relacji, kontaktów z najbliższym otoczeniem, strategii małżeńskich, jak również dadzą pogląd na morale i obyczajowość tejże warstwy.

Artykuł jest efektem rozpoczętych przez autorkę badań nad strukturą i demografią kaszubskiej rodziny drobnoszlacheckiej w powiecie puckim i mirachowskim w dobie nowożytnej. Praca ta ma za zadanie ukazać, na podstawie źródeł metrykalnych, wybrane zjawiska demograficzne i społeczne zachodzące między szlachtą zamieszkującą wsie należące do parafii Luzino w drugiej połowie XVII i w XVIII w.

Księgi metrykalne parafii Luzino, znajdujące się w Archiwum Archidiecezjalnym w Gdańsku oraz w Sächsisches Staatsarchiv Abteilung Deutsche Zentralstelle für Genealogie w Lipsku, zachowały się w dość dobrym stanie. Obejmują one następujące lata: chrzty 1630–1797, 1816–1882, małżeństwa 1669–1752, 1758–1875, 1816–1910, zgony 1758–1886⁷. Ramy czasowe pracy wyznaczyły dwie najstarsze

szej połowie XIX wieku, [in:] *Pamiętnik XV Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich*, t. 2: *Przemiany społeczne a model rodziny*, Gdańsk–Toruń 1995, s. 23–32.

⁴ Piotr MYŚLAKOWSKI, *Materiały genealogiczne szlachty parafii Rypin 1675–1808*, Warszawa 1998.

⁵ Marek GÓRNY, *Szlachta pałucka. Wypisy z ksiąg metrykalnych powiatu kcyńskiego z lat 1598–1700. Część 1 (A–J)*, *Studia i Materiały do Dziejów Wielkopolski i Pomorza*, t. 18: 1991, z. 2, s. 79–121; idem, *Zawarcie małżeństwa na wsi pałuckiej*, s. 69–96.

⁶ Agnieszka CHLEBOWSKA, *Model rodziny szlacheckiej na Pomorzu w majątku wiejskim między wiekiem XVIII a początkiem XX w świetle kronik rodzinnych*, [in:] *Dzieje wsi pomorskiej. IV Międzynarodowa Konferencja Naukowa, Kłopotowo, gmina Dygowo, powiat kołobrzeski 25–27 maja 2007*, red. Andrzej CHLUDZIŃSKI, Radosław GAZIŃSKI, Dygowo–Szczecin 2007, s. 99–110.

⁷ <http://www.westpreussen.de/cms/ct/kirchenbuecher/quellen.php?ID=517> (dostęp z dnia 5 XI 2013 r.).

z zachowanych ksiąg małżeństw⁸ (obejmujące lata 1669–1752 i 1758–1797)⁹. Pewnym problemem jest luka w metrykach ślubów między 1753 a 1757 r. Brak danych z tych pięciu lat ma spore znaczenie dla pełnego ustalenia powiązań genealogicznych między poszczególnymi rodzinami. Wydaje się jednak, że luka ta nie wpływa znacząco na wyniki przeprowadzonej analizy statystycznej, jak również na całość badań nad demografią tejże społeczności.

PARAFIA LUZINO

Luzino to obecnie duża wieś kaszubska położona w środkowej części województwa pomorskiego, oddalona o 11 km od miasta powiatowego Wejherowa¹⁰. Luzino jest siedzibą parafii pod wezwaniem św. Wawrzyńca, której zasięg terytorialny nie zmieniał się aż do połowy XX w.¹¹ W okresie dawnej Rzeczypospolitej parafia luzińska położona była na granicy dwóch powiatów: puckiego i mirachowskiego. Do powiatu mirachowskiego należały Barłomino i Malwino, natomiast pozostałe wsie parafii pozostawały w granicach powiatu puckiego¹².

Pierwszy kościół w Luzinie ufundowały żukowskie norbertanki najprawdopodobniej między 1224 a 1245 r. W roku 1312 pojawiła się wzmianka o plebanie luzińskim, co świadczy o tym, że istniała tam zorganizowana struktura parafialna¹³. Nazwiska późniejszych proboszczów luzińskich poznajemy dzięki nieocenionym zapisom Jerzego Schwengla, opata kartuskiego i kronikarza kościoła pomorskiego¹⁴, oraz wizytacjom biskupim¹⁵. W latach wyznaczających ramy czasowe pracy posługę proboszczowską w Luzinie pełnili następujący kapłani: Jan Jansenius (1673–1681), Jan Kowalkowski (1681), Wawrzyniec Rubinkowski (1682–1684), Jan Kazimierz Zgierzynski (1684–1700), Piotr Bronk (1700–1705), Maciej Tadeusz Rzepczyński (1705–1758), Grzegorz Adam Prączyński¹⁶ vel Plutowski¹⁷ (1758–

⁸ Archiwum Archidiecezjalne w Gdańsku (dalej cyt. AAG), Parafia katolicka w Luzinie, sygn. W909; W910.

⁹ Na początku najstarszej księgi znajdują się dwa wpisy z końca roku 1669, jednak nie dotyczą one szlachty, stąd za dolną granicę czasową przyjął rok 1670, w którym pojawiają się pierwsze zapisy małżeństw szlacheckich.

¹⁰ Jarosław ELLWART, *Kaszuby. Przewodnik turystyczny*, Gdynia 2003, s. 84; Zbigniew KLOTZKE, *Parafia i kościół pod wezwaniem św. Wawrzyńca w Luzinie*, Luzino 2002, s. 15–25; idem, *Kęłowo. Wieś i parafia*, Luzino 2006, s. 19.

¹¹ Zasięg terytorialny parafii zostanie omówiony w dalszej części pracy.

¹² Waclaw ODYNEC, Jerzy GODLEWSKI, *Ziemia puckska. Przeszłość i teraźniejszość*, Gdańsk 1974, s. 31.

¹³ Gerard LABUDA, *Dzieje wsi Luzino*, Luzino–Gdańsk 1995, s. 57.

¹⁴ *Ad historiam ecclesiasticam Pomeraniae apparatus pauper [...] collectus ad interim a Georgio Schwengel, Cartusiae priore 1749*, curavit Bruno CZAPLA (Fontes Towarzystwa Naukowego w Toruniu (dalej cyt. Fontes TNT), t. 16–19), Toruni 1912–1915, s. 229–231.

¹⁵ Ibid.; G. LABUDA, op.cit., s. 98–103.

¹⁶ Tomasz NOWICKI, *Słownik biograficzny rządców parafii archidiaconatu pomorskiego w XVIII wieku*, Lublin 2003, s. 258.

¹⁷ W księgach metrykalnych występuje on jako Grzegorz Adam Plutowski, jednak faktycznie pochodził z rodziny szlacheckiej zamieszkałej w Brodach (parafia Wiele), używającej przydomku Pluta (zob. ibid., s. 175).

–1780), Andrzej Piechowski¹⁸ (1786–1795)¹⁹, Jan Kliński²⁰ (1795)²¹, Jakub Krefft²² (1795–1834)²³.

W XVII i XVIII w. wsie parafii luzińskiej zamieszkiwała głównie ludność kaszubska. Zachowane spisy protestantów nawróconych na łono Kościoła katolickiego zawierają też kilka informacji o mieszkańcach pochodzących z Pomorza Zachodniego. W wykazach podatkowych z XVI i XVII w. wymieniane są głównie osoby pochodzenia szlacheckiego oraz nieliczna grupa zagrodników i wyrobników płacących podatek z posiadanych ogrodów²⁴. Większość spośród wymienionej szlachty posiadała niewielkie arealy ziemi, co oznacza, że już wówczas można ich było zaliczyć do warstwy drobnoszlacheckiej. Informacje dotyczące mieszkańców parafii uzupełniają wspomniane księgi konwersji wymienające poza szlachtą także liczną grupę gburów, określanych jako „laboriosus”, ich żony, dzieci, służbę domową oraz czeladników²⁵. Liczbę mieszkańców oraz ich strukturę wyznaniową poznajemy dzięki kolejnym wizytacjom. W 1701 r. do komunii wielkanocnej przystąpiło 800 osób, a aż 900 mieszkańców było luteranami. Jeszcze pełniejsze dane dotyczące ludności parafii przynosi wizytacja z 1766 r. Do komunii wielkanocnej przystąpiło wtedy 1314 osób (660 mężczyzn i 668 kobiet). Ponadto w rodzinach katolickich odnotowano 260 chłopców i 262 dziewczynki (razem 522 dzieci). W tym czasie w parafii było 192 dorosłych protestantów (97 mężczyzn i 95 kobiet) oraz 97 dzieci (45 chłopców i 52 dziewczynki). Można więc łatwo policzyć, że populacja parafii w połowie XVIII w. wynosiła 2125 osób. W 1780 r. liczba ludności wyniosła nieco mniej: 2077 osób (1793 katolików, w tym 1240 osób dorosłych, oraz 284 luteranów). O ile osiemnastowieczne źródła dobrze obrazują stosunki własnościowe i wyznaniowe panujące na terenie parafii, o tyle nie sposób na ich podstawie sporządzić pełnej statystyki narodowościowej. Ludność miejscowa, podobnie jak przybysze, często zmieniała wyznanie, przechodząc z katolicyzmu na luteranizm i odwrotnie, stąd zastosowanie tak powszechnego dla XIX w. podziału katolik – Polak, protestant – Niemiec dla wcześniejszego okresu nie jest właściwe²⁶. Wydaje się, że nieco więcej światła na strukturę narodowościową mieszkańców powinien rzucić kataster z 1772 r., jednak o przynależności narodowościowej można w tym przypadku wnioskować jedynie umownie, na podstawie brzmienia

¹⁸ Ibid., s. 166.

¹⁹ W księgach metrykalnych pojawia się on najpierw jako komendant luziński (sierpień 1782 r.). Od 1783 r. udziela ślubów jako proboszcz luziński.

²⁰ T. NOWICKI, op.cit., s. 102, 258.

²¹ Najprawdopodobniej zarządzał parafią luzińską jako komendant po śmierci proboszcza Andrzeja Piechowskiego, a przed powołaniem jego następcy, tj. między kwietniem a wrześniem 1795 r.

²² T. NOWICKI, op.cit., s. 111.

²³ W księgach metrykalnych pojawia się jako proboszcz luziński już we wrześniu 1795 r. 11 września ochrzcił dziecko Michała Ptaka (zob. AAG, sygn. W905, s. 159), a 28 września udzielił ślubu Janowi Żochole i Mariannie Brilównie (zob. ibid., sygn. W910, s. 55).

²⁴ G. LABUDA, op.cit., s. 76, 84–88.

²⁵ Ibid.

²⁶ Ibid., s. 84–88, 107–108.

imion i nazwisk poszczególnych właścicieli. Należy przy tym wziąć pod uwagę, że lustratorzy, zapisując nazwiska, tak jak je słyszeli, często zniekształcali ich formę, niejednokrotnie je germanizując, a sporządzana przez nich inwentaryzacja majątków miała przede wszystkim na celu wyliczenie wysokości dochodów będących podstawą do ustalenia wymiaru podatków. Można przypuszczać, że szlachta niejednokrotnie pomniejszała zarówno podawaną wielkość uprawianej ziemi, jak i liczbę osób, wielkość wysiewu czy liczbę posiadanego inwentarza żywego. Omawiając stosunki wyznaniowe, narodowościowe, a nawet liczbę ludności, należy do danych zawartych w tym katastrze podejść z większą dozą ostrożności. Bardziej wiarygodne wydają się informacje podane przez wizytatorów kościelnych²⁷, oparte na ewidencji ludności przystępującej do komunii wielkanocnej oraz na szczegółowych ustaleniach liczby protestantów zamieszkałych na terenie danej parafii²⁸.

Zasięg parafii luzińskiej w okresie nowożytnym wyznaczający ramy terytorialne artykułu znamy dzięki wizytacji biskupiej z 1599 r.²⁹ U progu XVII w. do parafii należały wsie: Luzino, Kębłowo, Gościcino, Barłomino, Robakowo, Sopieszyno, Dąbrówka, Milwino i Strzebielino. Natomiast w połowie XVIII w. Jerzy Schwengel wymienił: Luzino z młynem, Wyszecino z młynem, Barłomino z młynem i hutą, Strzebielino, Kębłowo z młynem i karczmą, Gościcino z młynem, Zielony Dwór, Robakowo, Gowino Wielkie, Gowino Małe, Dąbrówkę, Ustarbowo z młynem Sopieszyno z Borową karczmą, Przetoczyno z karczmą Wygoda, Częstkowo, Milwino z hutą i Sosnową Górę³⁰. Ponadto metryki parafii luzińskiej wymieniają jeszcze trzy osady: Sępowskie, Królewskie i Kozłowskie³¹.

Większość z wymienionych wsi była własnością szlachecką³². Wyjątek stanowi Luzino, które do momentu sekularyzacji w 1773 r. stanowiło majątek klasztoru żukowskiego³³. Według wizytacji kościelnej w 1780 r. wieś zamieszkiwało 188 katolików i 29 luteranów³⁴.

Własność królewską reprezentowały Przetoczyno i Barłomino³⁵, jednakże drugie z wymienionych w wyniku nadania królewskiego przeszło w ręce Luboczych. Następnie z Kębłowem, Tyłowem i Lubocinem stanowiło kompleks dóbr skupionych w rękach Czapskich. Na przełomie XVII i XVIII w. Barłomino nale-

²⁷ Wspomniana wizytacja z 1780 r. w każdej spośród wsi należących do parafii podawała większą liczbę mieszkańców, niż informował o tym kataster.

²⁸ G. LABUDA, op.cit., s. 121, 130–131.

²⁹ *Visitationes archidiaconatus Pomeraniae Hieronymo Rozrazewski, Vladislaviensi et Pomeraniae episcopo facte*, curavit Stanislaus KUJOT (Fontes TNT, t. 1–3), Toruń 1897–1899, s. 470–471.

³⁰ G. LABUDA, op.cit., s. 57; *Ad historiam ecclesiarum*, s. 229–230.

³¹ Kozłowskie wymienione jest w pracy: Krzysztof MIKULSKI, *Osadnictwo wiejskie województwa pomorskiego od połowy XVI do końca XVII wieku*, Toruń 1994, s. 170.

³² *Ibid.*, s. 161–171.

³³ Paweł CZAPLEWSKI, *Majątki duchowne sekularyzowane po 1772 r. w obrębie województwa pomorskiego i Wolnego Miasta Gdańska*, Rocznik Gdański, t. 7–8: 1935, s. 402–403.

³⁴ G. LABUDA, op.cit., s. 121.

³⁵ *Lustracja województw Prus Królewskich 1765*, t. 1: *Województwo pomorskie*, cz. 1: *Powiaty pucki i mirachowski*, wyd. Jerzy DYGAŁA, Toruń 2000, s. 49–50, 86–88.

żało do rodziny Krokowskich, potem do gen. mjr. Karola Ludwika Schachmana i Grumbkow-Grąbczewskich, którzy posiadali je do końca XVIII w. Natomiast Kębłowo z Lubocinem i Tyłowem zostało w 1725 r. zastawione przez Jana Jerzego Czapskiego Jakubowi Rybińskiemu, a w 1758 r. przeszło na własność Ignacego Franciszka Przebendowskiego³⁶. W 1772/1773 r. majątek barłomiński obejmował 14 włók ziemi uprawnej. W 1780 r. we wsi mieszkało 141 osób, z czego 42 deklarowały protestantyzm³⁷. W tym samym czasie Kębłowo miało 216 mieszkańców (188 katolików i 28 luteranów)³⁸.

Do I.F. Przebendowskiego, oprócz Barłomina i Kębłowa, należały w tym rejonie jeszcze dwie wsie: Ustarbowo i Sopieszyno. Ustarbowo było w XVI w. w posiadaniu rodu Piętów, którzy z czasem zaczęli używać odmiejscowego nazwiska Ustarbowski. W XVIII w. miejscowość przeszła w ręce rodziny Przebendowskich i została oddana w dzierżawę nieznanemu z imienia Labudzie, a później Jakubowi Koperszmidtowi. W drugiej połowie XVIII w. we wsi mieszkało 91 katolików i 13 protestantów³⁹. W czasach krzyżackich Sopieszyno było własnością kilku drobnych „panków” kaszubskich. W XVI w., występując pod nazwiskiem Sopieszynscy, sprzedali swoje działki Wejherom. Sopieszyno, podobnie jak Ustarbowo, było stale dzierżawione. W latach 1772–1773 zarządcą był tu Joachim Labuda. W 1780 r. jako właścicielka Sopieszyna wymieniona została Bernardyna, żona Józefa Przebendowskiego⁴⁰, a dziewięć lat później Aleksander Gibson z Gdańska⁴¹. Wieś liczyła wówczas 82 mieszkańców, odnotowano 19 luteranów⁴².

Pozostałe wsie, czyli: Strzebielino, Wyszecino, Gościcino, Robakowo, Dąbrówka, Częstkowo, Milwino oraz Gowino Małe i Gowino Wielkie, stanowiły własność drobnoszlachecką.

W 1570 r. właścicielami Częstkowa było pięciu szlachciców: Grzegorz, Jakub, Michał, Jan i Wojciech. Wszyscy nosili, pochodzące zapewne od nazwy wsi, nazwisko Czenstkowski. Sto lat później wieś nadal była podzielona na pięć części. Trzy działki należały do Częstkowskich (Jana, Ernesta i Jerzego), dwie kolejne części do Wiczlińskiego i Kłanickiego. Spis podatkowy z 1682 r. podawał tylko czterech właścicieli wsi: Częstkowskiego, Robakowskiego, Tępskiego i Malotkę⁴³. W połowie XVIII w. Częstkowo zostało zakupione przez rodzinę Przebendowskich, a następnie stało się własnością Aleksandra Gibsona⁴⁴. W 1772/1773 r. majątek liczył 12

³⁶ G. LABUDA, op.cit., s. 122–123; Franz SCHULTZ, *Geschichte der Kreise Neustadt und Putzig*, Gdańsk 1907, s. 407–409, 448–450.

³⁷ G. LABUDA, op.cit., s. 124–126.

³⁸ Ibid., s. 123.

³⁹ Ibid., s. 126–127.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ F. SCHULTZ, op.cit., s. 520.

⁴² G. LABUDA, op.cit., s. 127.

⁴³ Przemysław PRAGER, *Herbarz szlachty kaszubskiej*, t. 2, Gdańsk 2007, s. 49.

⁴⁴ F. SCHULTZ, op.cit., s. 443.

włók skupionych w ręku jednego właściciela. Według wizytacji kościelnej z 1780 r. mieszkało tam 111 osób, w tym 10 protestantów⁴⁵.

Gościcino pozostawało w ścisłym związku z pobliskim Bolszewem. W XVII i XVIII w. należało do Bolszewskich, a później Jannewitzów z Bolszewa⁴⁶. Wieś pozostawała pod dużym wpływem znajdującego się w Bolszewie zboru luteranckiego. W 1780 r. większość, bo aż 87 ze 149 mieszkańców Gościcina deklarowało wyznanie ewangelickie⁴⁷. Może to być wyjaśnieniem jedynie dwóch ślubów szlachty katolickiej pochodzącej z tej wsi na przestrzeni blisko 130 lat.

W XVI w. Robakowo należało do Adriana Jackowskiego, następnie do Ernesta Wejhera. W wyniku ugody z roszczącymi sobie prawa do Robakowa innymi rodami zostało ono podzielone i w XVII stuleciu były tam cztery działy szlacheckie. Według katastru z 1773 r. właścicielami Robakowa byli Jan Fryderyk Jannewitz z Bolszewa, Maciej Gowiński i Jan Chmieliński⁴⁸. Do wsi należało wtedy 28 włók, a według wizytacji kościelnej z 1780 r. mieszkało tam 140 katolików i 8 protestantów⁴⁹.

Wieś Milwino w XVIII w. podzielona była między kilka rodów drobnoszlacheckich. W drugiej połowie XVIII stulecia właścicielami działów były rodziny Zelewskich i Machów. Dział A dzierżył w 1735 r. Michał Zelewski, później jego spadkobiercy. Część B należała do Ernesta Macha, a od 1764 r. do jego córki Katarzyny, zamężnej z Michałem Studzińskim. Dział C miał Jakub Zelewski, po nim odziedziczyła go córka Anna, zamężna z Jakubem Tempskim, a następnie ich syn Jakub. Po 1771 r. dział ten był własnością Michała Tempskiego (brat Jakuba) i jego syna, także Michała. Dział D należał do Michała Macha, następnie do jego syna Antoniego⁵⁰. W 1780 r. we wsi mieszkało 98 katolików i 8 luteranów⁵¹.

Wieś Dąbrówka po raz pierwszy pojawia się w źródłach pod koniec XVI w. Znajdowały się tam wówczas dwa dwory zamieszkałe przez szlachtę noszącą odmiejskowe nazwisko Dąbrowski. W XVIII w. Dąbrówka, podzielona na trzy działy, była w posiadaniu rodziny Wyszeckich. Dział A należał do Jana Wyszeckiego, następnie do jego syna Michała. Od 1784 r. część ta była w rękach Joachima Dąbrowskiego i jego żony Konstancji z Wyszeckich. Dział B miał Michał Wyszecki, po nim odziedziczył go syn Wojciech, następnie syn tegoż – Antoni. Dział C w 1771 r. odziedziczyła po swoim ojcu Michale Konkordia z Wyszeckich Tempska⁵². W dru-

⁴⁵ G. LABUDA, op.cit., s. 130.

⁴⁶ Ibid., s. 473–474.

⁴⁷ G. LABUDA, op.cit., s. 108.

⁴⁸ F. SCHULTZ, op.cit., s. 508–510; Max BÄR, *Der Adel und der adlige Grundbesitz in Polnisch-Preußen zur Zeit der preußischen Besitzergreifung. Nach Auszügen aus den Vasallenlisten und Grundbüchern*, Leipzig 1911, s. 164.

⁴⁹ G. LABUDA, op.cit., s. 130.

⁵⁰ M. BÄR, op.cit., s. 157.

⁵¹ G. LABUDA, op.cit., s. 130.

⁵² Ibid., s. 143.

giej połowie XVIII w. wieś liczyła 14 włók i mieszkało tam 109 osób, z których wszyscy deklarowali wyznanie katolickie⁵³.

W XIII w. Gowino należało do klasztoru oliwskiego, jednak sto lat później było już wsią rycerską. Podział na Małe i Wielkie Gowino dokonał się dość wcześnie, bo już w 1402 r. pojawia się wzmianka o Dużym Gowinie. W 1570 r. właścicielami Gowina byli szlachcice o nazwiskach: Pach (Bach), Mirschaw, Bolszewski i Jackowski. W XVII w. jako właściciele działów w Gowinie występują Bach Gowińscy. Posiadacze kolejnych części w Gowinie, pochodzący z różnych kaszubskich rodów szlacheckich, skoligaconych ze sobą zapewne przez małżeństwa, przyjmowali odmiejscowe nazwisko Gowiński, pozostawiając nazwisko rodowe w roli przydomka. W XVII i XVIII w. Gowińscy z Gowina występowali ze wspomnianym przydomkiem Bach, a także Mejna, Bronk i Bandemer, niejednokrotnie używając zamiennie nazwiska bądź przydomka. Przydomka Bandemer poza Gowińskimi używali też skoligaceni z nimi i mieszkający w okolicy Strzebielińscy⁵⁴. W 1772/1773 r. jako pana dziedzicznego Gowina lustratorzy wymieniają wojewodę pomorskiego, hrabiego Ignacego Franciszka Przebendowskiego. Zarządcą dworu w Dużym Gowinie był wtedy Mathias Schenkbett, a dworu w Małym Gowinie Martin Keller⁵⁵. Ponadto podzielone majątki w Małym i Wielkim Gowinie posiadała drobna szlachta. Dział A w Wielkim Gowinie należał do Joachima Bandimera, następnie do jego córki Zofii zamężnej ze Swichowskim, a od 1784 r. do Aleksandra Gibsona. Drugi dział był w posiadaniu Krzysztofa Bach-Gowińskiego, po którym odziedziczył go jego syn Jakub. Część A w Małym Gowinie należała do Marianny z Ustarbowskiich Lewińskiej, następnie do jej córki Anny zamężnej z Sychowskim, a od 1798 r. do syna tejże, Michała. Dział C miał Marcin Dąbrowski, a od 1761 r. jego syn Jan. Część D była w posiadaniu Józefa Gowińskiego, następnie jego syna Michała, po którym dział odziedziczył syn Adam Gowiński⁵⁶. W 1780 r. w Gowinie Wielkim mieszkało 72 katolików i 18 protestantów, w Gowinie Małym zaś na 84 mieszkańców jedynie 4 wyznawało luteranizm⁵⁷.

Wyszecino, będące wsią rodową Wyszeckich, już w 1600 r. było podzielone na 7 działów. Według katastru z 1772/1773 r. działły we wsi miało 9 właścicieli, w których posiadaniu było zaledwie 9 włók. Część pierwszą miał Jan Wyszecki, po nim syn Jakub. Dział B należał do Macieja Wyszeckiego, a od 1710 r. do jego siostrzeńca Andrzeja Kętrzyńskiego, następnie do córki tegoż – Marianny zamężnej z Wyszeckim. Część C była w posiadaniu Marianny z Kossów Tempskiej, a od 1750 r. Rozalii z Tempskich Kozłowskiej, po której odziedziczyła go jej córka Marianna z Kozłowskiich Malotkowa. Część D należała do Konstancji z Wyszeckich Tokarskiej, następnie do jej córki Aleksandry, zamężnej z Zelewskim, po której

⁵³ Ibid., s. 130.

⁵⁴ P. PRAGERT, *Herbarz*, t. 2, s. 73–74; F. SCHULTZ, op.cit., s. 439–442.

⁵⁵ Ibid., s. 441.

⁵⁶ M. BÄR, op.cit., s. 146.

⁵⁷ G. LABUDA, op.cit., s. 130.

odziedziczył ją ich syn Jan Zelewski. Dział piąty odziedziczył po swojej matce Jan Dobrzewiński. Po nim w 1750 r. Maciej Dobrzewiński, a następnie tegoż syn Jakub. Kolejna część była w posiadaniu Marcina Dąbrowskiego i jego syna Jakuba. Dział G należał do Jana Tempskiego, a po 1763 r. do jego syna, również Jana. Część H była w rękach Jakuba Robakowskiego, po którym odziedziczyli ją jego synowie: Jan, Michał i Wojciech. Ostatnia część była własnością Michała Kozłowskiego, a od 1761 r. Jakuba Malotki. W 1784 r. właścicielem tego działu był Michał Koss. Wszystkie dziewięć części wysześcińskiego majątku skupił w 1788 i 1789 r. Kacper Ludwik von Below⁵⁸. Według wspomnianego katastru liczba mieszkańców Wyszećcina wynosiła 86 osób, natomiast wizytacja kościelna z 1780 r. podaje liczbę znacznie większą – 202 osoby, w tym 195 katolików i jedynie 7 protestantów⁵⁹.

Spośród wszystkich wsi parafii luzińskiej Strzebielino miało najbardziej rozbudowaną wielodworczą strukturę własnościową. Wywodziła się z tej wsi rodzina Bach Strzebielińskich, która przez mariaże sprowadziła do Strzebielina wielu przedstawicieli różnych rodów szlacheckich. Już około 1600 r. miejscowość podzielona była na co najmniej 6 działów. Wśród siedemnastowiecznych właścicieli wymienia się m.in.: w 1621 r. Elżbietę Trzebielińską, w 1680 r. Jana Frisę, a w 1691 r. Macieja Chmielińskiego. Według katastru w 1773 r. majątek o wielkości 14 włók podzielony był na 10 części, których właścicielami byli: Michał Zelewski, Michał Freza, Zuzanna Frezowa, Jan Dąbrowski, Franciszek Bychowski, Jan Sychowski, Jakub Zelewski, Anna Sychowska, Antoni Pobłocki i Michał Bychowski⁶⁰. Wśród tej grupy nieco większą zamożnością wyróżniali się Michał Zelewski i Jan Dąbrowski. Według katastru w Strzebielinie mieszkały wtedy 93 osoby, najwięcej w części należącej do Michała Zelewskiego – 17 osób, Antoniego Pobłockiego – 12, Jana Dąbrowskiego – 10. Pozostali właściciele wykazali w katastrze od 6 do 8 mieszkańców. Natomiast wspomniana tu wielokrotnie wizytacja z 1780 r. podaje 200 mieszkańców, z czego 193 było katolikami, a 7 deklarowało wyznanie ewangelickie⁶¹.

Warto w tym miejscu wspomnieć, że wśród szlacheckich wpisów w metrykach parafii luzińskiej dominują te dotyczące własności drobnoszlacheckiej. Wsie średniej szlachty czy nawet magnackie występują marginalnie. Zaledwie jeden wpis dotyczy Barłomina (ślub Jana Amadeusza Brandta i Justyny Renaty Grąbkowskiej w 1771 r.). Z Kębłowa pochodziła Zuzanna Częstkowska, która w 1672 r. poślubiła Adama Robakowskiego. Ustarbowo występuje także tylko raz – przy okazji ślubu Adelgundy Tydmanowej z Jerzym Chmielińskim w 1725 r.

⁵⁸ Ibid., s. 174–175.

⁵⁹ Ibid., s. 129.

⁶⁰ Ibid., s. 28, 127–129; F. SCHULTZ, op.cit., s. 522.

⁶¹ G. LABUDA, op.cit., s. 127–129.

ROCZNE LICZBY ŚLUBÓW

W latach 1670–1752 i 1757–1797 w parafii luzińskiej udzielono 1697 ślubów, z czego niecałe 15,5% (262 wpisy) to śluby szlacheckie⁶².

Z wyjątkiem lat 1753–1757 ciągłość zapisów wydaje się kompletna. Począwszy od lat siedemdziesiątych XVII w., przez kolejne 100 lat liczba ślubów udzielonych w poszczególnych dziesięcioleciach stopniowo wzrasta. Nieco mniej związków małżeńskich odnotowano w latach osiemdziesiątych XVIII w., ale już w kolejnym dziesięcioleciu liczba ślubów znów wykazuje tendencję wzrostową. W poniższej tabeli uwzględniono także roczną średnią liczbę ślubów, zarówno dla wartości ogólnej, jak i dla ślubów szlacheckich. Dzięki tym wyliczeniom, mimo luki w metrykach, można łatwo stwierdzić, że liczba ślubów zawartych w latach pięćdziesiątych XVIII w. nie powinna była odbiegać od ogólnej tendencji wzrostowej.

Tabela 1. Śluby w parafii Luzino w latach 1670–1790

Lata	Liczba wszystkich ślubów	Średnia roczna	Liczba ślubów szlacheckich	Średnia roczna
1670–1679	80	8,0	14	1,4
1680–1689	92	9,2	16	1,6
1690–1699	124	12,4	17	1,7
1700–1709	129	12,9	21	2,1
1710–1719	145	14,5	18	1,8
1720–1729	142	14,2	23	2,3
1730–1739	147	14,7	21	2,1
1740–1749	155	15,5	30	3,0
1750–1759*	74*	18,5*	9*	1,8*
1760–1769	183	18,3	22	2,2
1770–1779	165	16,5	27	2,7
1780–1789	123	12,3	24	2,4
1790–1797	138	13,8	22	2,2

* Uwzględniono jedynie lata 1750–1752 i rok 1759.

Źródło: AAG, Parafia katolicka w Luzinie, sygn. W909; W910⁶³.

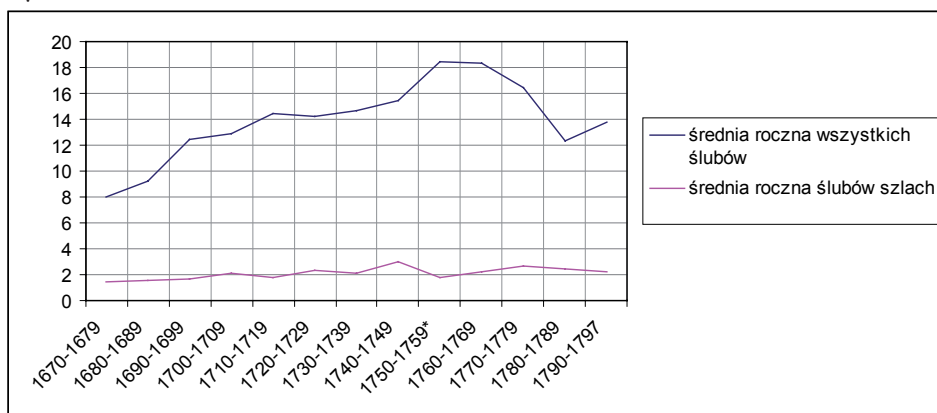
Dla ślubów szlacheckich statystyka ta wygląda nieco inaczej. Na przestrzeni lat średnia roczna liczba ślubów waha się od 1,4 na początku omawianego okresu do maksymalnie 3,0 w latach czterdziestych XVIII w. Bywały lata, w których nie udzielono ani jednego ślubu szlacheckiego, a już rok później było ich 4 i więcej⁶⁴. Wynika to zapewne z indywidualnych strategii małżeńskich poszczególnych rodzin.

⁶² Za ślub szlachecki przyjęto taki, w którym przynajmniej jedno z małżonków pochodziło z grona szlachty.

⁶³ Wszystkie umieszczone w tekście tabele opracowano na podstawie tego źródła.

⁶⁴ Np. w 1748 r. było aż 6 ślubów, w 1749 r. – 5, w 1750 r. – 0, a w 1751 r. ponownie 5.

Wykres 1. Średnia roczna liczba ślubów*

* Uwzględniono jedynie lata 1750–1752 i rok 1759.

Zazwyczaj wpływ na spadek liczby zawieranych małżeństw mają klęski elementarne, wojny i epidemie. Na początku XVIII stulecia ludność Rzeczypospolitej została zdziesiątkowana przez epidemię dżumy⁶⁵. Tymczasem nie znalazło to w zasadzie odzwierciedlenia w przypadku parafii luzińskiej.

Tabela 2. Śluby w parafii Luzino w latach 1705–1715

Rok	Wszystkie śluby	Śluby szlacheckie
1705	13	2
1706	14	4
1707	7	1
1708	11	2
1709	15	5
1710	16	3
1711	10	0
1712	18	4
1713	20	1
1714	18	3
1715	16	1

Co ciekawe, odnotowano tu jedynie nieznaczny spadek zawieranych małżeństw w 1707 r., czyli jeszcze przed największym atakiem dżumy. Możliwe, że wpływ na to miała pogarszająca się na skutek działań wojennych sytuacja ekonomiczna kraju, co z pewnością dotknęło także ludność parafii luzińskiej⁶⁶. W latach

⁶⁵ Andrzej KARPIŃSKI, *W walce z niewidzialnym wrogiem. Epidemie chorób zakaźnych w Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku i ich następstwa demograficzne, społeczno-ekonomiczne i polityczne*, Warszawa 2000, s. 70–71.

⁶⁶ Edmund KIZIK, *Gdańsk i Elbląg w czasach zarazy 1709–1710*, [in:] *Dżuma, ospa, cholera. W trzechsetną rocznicę wielkiej epidemii w Gdańsku i na ziemiach Rzeczypospolitej w latach 1708–1711*, red. idem, Gdańsk 2012, s. 99–111.

1708–1710 liczba małżeństw nieznacznie wzrasta, by znów spaść w roku 1711, co może być efektem ogólnego spadku liczby ludności wyniszczonej przez epidemię.

W czasie morowego powietrza szlachta zawarła w Luzinie 11 związków małżeńskich: dwa w 1708 r., aż pięć w 1709 r. i trzy w 1710 r. Natomiast w roku 1711 nie odnotowano ani jednego ślubu szlacheckiego.

Brak metryk zgonów z okresu pierwszej połowy XVIII w. uniemożliwia dokładne prześledzenie sytuacji demograficznej na terenie parafii luzińskiej w tym okresie.

SEZONOWOŚĆ ŚLUBÓW

Moment zawarcia małżeństwa jest, w odróżnieniu od urodzenia czy zgonu, tym elementem ruchu naturalnego, na który człowiek ma wpływ. Badania nad sezonowością ślubów w epoce nowożytnej wskazują na to, że charakteryzuje się ona dużą stałością. Wynika to przede wszystkim ze zbliżonych warunków gospodarczych oraz wytycznych kościelnych⁶⁷. Ustalenie daty ślubu zależne było przede wszystkim od roku kościelnego oraz od zajęć gospodarczych, takich jak siewy czy żniwa. Sezonowość ślubów daje pewien pogląd na obyczajowość i religijność mieszkańców.

Tabela 3. Sezonowość miesięczna ślubów w parafii Luzino

Miesiąc	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Wszystkie śluby	137	170	20	54	117	89	99	59	65	241	632	13
Śluby szlacheckie	23	27	3	11	20	10	17	9	17	39	82	4

Sezonowość luzińskich małżeństw szlacheckich nie odbiega znacząco od rozkładu miesięcznego całości ślubów zawartych w tej parafii. Najwięcej odnotowano ich w miesiącach zimowych. Na listopad i październik przypada blisko połowa wszystkich wpisów szlacheckich i ponad połowa ogólnej liczby ślubów. Kolejne nasilenie uroczystości ślubnych przypada na okres karnawału, czyli styczeń i luty. Następnym miesiącem chętnie wybieranym przez nowożeńców był maj.

Kościół katolicki zabraniał urządzania uroczystości weselnych w okresie adwentu i Wielkiego Postu, dlatego w grudniu, a także w marcu i kwietniu niechętnie decydowano się na zawarcie małżeństwa. Dla drobnej, często ubogiej szlachty kaszubskiej także sierpień obfitujący w zajęcia gospodarskie nie był najlepszym czasem na zawarcie związku małżeńskiego. Okres jesienno-zimowy to czas, w którym najchętniej decydowano się na wyprawienie wesela. Sprzyjało temu zakończenie prac polowych i znacznie mniejsza liczba zajęć gospodarskich niż w miesiącach letnich. Jednocześnie był to moment, w którym po sprzedaży uzyskanych plonów oraz rozliczeniu zobowiązań finansowych, których termin zwyczajowo upływał

⁶⁷ Cezary KUKLO, *Demografia Rzeczypospolitej przedrozbiorowej*, Warszawa 2009, s. 208–300.

w dniu św. Marcina (11 listopada), posiadano odpowiednie zapasy żywności i fundusze niezbędne do wyprawienia wesela trwającego często kilka dni⁶⁸. Wpływ na wybór miesiąca zaślubin miał też zapewne czas wolny, którego z nastaniem jesieni i ustaniem prac polowych było coraz więcej, a to z kolei sprzyjało intensyfikacji życia towarzyskiego⁶⁹.

O ile wybór miesiąca uzależniony był od czynników kościelnych i gospodarczych, o tyle decyzja dotycząca wyboru dnia ślubu zależała głównie od narzeczonych, ich rodzin oraz zwyczajów panujących w danej społeczności⁷⁰. Szlachta w Luzinie najczęściej wybierała poniedziałek, niedzielę i wtorek. Można przypuszczać, że nupturienicy ślubujący w niedzielę wybierali ten dzień ze względu na jego uroczystą, świąteczną oprawę. Najmniej ślubów udzielono w piątek, który był w kalendarzu kościelnym dniem śmierci Chrystusa. Był to dzień postu wyłączony z hucznych zabaw.

Tabela 4. Sezonowość małżeństw szlacheckich w parafii Luzino według dni tygodnia

	Poniedziałek	Wtorek	Środa	Czwartek	Piątek	Sobota	Niedziela
1670–1679	2	3	0	0	0	2	7
1680–1689	2	0	1	0	0	1	10
1690–1699	2	2	1	1	1	1	9
1700–1709	4	2	0	0	1	1	12
1710–1719	3	3	2	2	1	3	4
1720–1729	2	6	1	3	1	2	8
1730–1739	5	5	2	2	0	1	6
1740–1749	14	3	0	4	1	3	5
1750–1759	1	3	0	1	0	1	3
1760–1769	8	8	1	1	1	0	3
1770–1779	12	8	1	3	0	0	3
1780–1789	15	7	2	0	0	0	0
1790–1797	14	5	0	1	0	0	2
Suma	84	55	11	18	6	15	72

WIEK I STAN CYWILNY NOWOŻEŃCÓW

Większość metryk luzińskich z interesującego nas okresu nie zawiera informacji o wieku państwa młodych. Pojawia się ona jedynie w latach 1775–1793, choć w przypadku szlachty dane te nawet w tamtym okresie były często pomijane. Wiek

⁶⁸ Ibid.; M. GÓRNY, *Zawarcie małżeństwa*, s. 70–71.

⁶⁹ Małgorzata ŻMIJEWSKA, „Ludność parafii tyskiej od 1749 roku do połowy XIX wieku w świetle ksiąg metrykalnych. Studium demograficzno-społeczne”, Katowice 2008 (praca doktorska napisana pod kierunkiem prof. Antoniego Barciaka, Uniwersytet Śląski, Wydział Nauk Społecznych, <http://www.sbc.org.pl/dlibra/doccontent?id=7901&from=FBC>, s. 60–63, dostęp z dnia 16 XI 2013 r.).

⁷⁰ C. KUKLO, *Demografia*, s. 300–302.

obojga narzeczonych podano jedynie w 42 przypadkach, jednak należy do tych danych podejść z dużą ostrożnością, gdyż bazują one na informacjach przekazanych przez samych nupturientów, ewentualnie ich bliskich i często nie są zgodne z faktycznym wiekiem ślubujących. Przykładem może być Dorota Bychowska, córka Michała, która poślubiła Jakuba Grabowskiego w 1785 r. Podano wtedy, że miała 28 lat. Kiedy sześć lat później, w 1791 r., już jako wdowa wyszła ponownie za mąż, za Michała Paszk Słuszeńskiego, miała mieć według metryki ślubu 29 lat. Udało się wyjaśnić te sprzeczności dzięki aktowi chrztu Doroty z 1 XI 1763 r. Wynika z niego, że wychodząc za mąż po raz pierwszy, miała zaledwie 22 lata, a nie – jak zapisano w akcie ślubu – 28. Wiek przy drugim zamążpójściu został podany prawidłowo⁷¹.

Nie sposób również przeprowadzić pełnych badań struktury szlacheckich związków małżeńskich pod kątem stanu cywilnego małżonków, gdyż nie podano go aż u 186 mężczyzn i 169 kobiet. Na podstawie pozostałych zapisów, w których takie dane uwzględniono, wiemy, że w 47 przypadkach był to pierwszy ślub dla obojga nupturientów. Siedmiu kawalerów poślubiło wdowy. Jeszcze raz tyłu wdowców zawarło związki małżeńskie z pannami. Śluby wdowca z wdową były jedynie dwa: wspomniane małżeństwo Michała Paszk Słuszeńskiego z Dorotą z Bychowskich Grabowską oraz ślub Ludwika Lewińskiego z Marianną Machową w 1771 r.

POCHODZENIE NARZECZONYCH

Zwyczajowo małżeństwa zawierano w parafii panny młodej. Tak było też w przypadku większości omawianych metryk. W 28 przypadkach nie podano miejscowości zamieszkania panny młodej, jednak nie ma wątpliwości⁷², że pochodziły one z terenu parafii luzińskiej.

Większość wpisów dotyczy szlachty pochodzącej ze Strzebielina (55 kobiet, 4 mężczyzn), Wyszecina (45 kobiet, 7 mężczyzn), Gowina Dużego i Małego (28 kobiet, 8 mężczyzn), Milwina (26 kobiet, 6 mężczyzn), Dąbrówki (21 kobiet, 4 mężczyzn), Robakowa (14 kobiet, 2 mężczyzn), Huty Milwińskiej (6 kobiet), ZELEWA (2 kobiety), Huty Wyszeckiej (2 kobiety) oraz Luzina (11 kobiet).

W dwóch przypadkach wyraźnie zaznaczono, że panna młoda pochodziła spoza parafii: Anna Czycwic z Gardkovic (w 1748 r. poślubiła Jana Lewińskiego) oraz Ludwika Czapiewska z Kłanina (w 1719 r. odbył się jej ślub z Mikołajem Janca z Żarnowca).

Większość mężczyzn także pochodziła z obrębu parafii. Spoza parafii wywodziło się jedynie 58 mężczyzn. Najwięcej spośród nich, bo aż sześciu wywodziło się ze Słuszewa⁷³, pięciu z Pobłocia, po czterech z Kętrzyna i Kożyczkowa, po trzech

⁷¹ Ślub zawarty został 24 X 1791 r. i jest prawdopodobne, że nie miała ona jeszcze ukończonych 29 lat.

⁷² Zapisy dotyczą m.in. nazwisk: Czestkowska, Gowińska, Wyszecka, Robakowska, Milwińska, Dąbrowska, Albecka i kilku innych.

⁷³ Można domniemywać, że także dwaj Paszk Słuszewscy biorący śluby w 1791 r. pochodzili ze Słuszewa, jednak nie jest to wyraźnie zaznaczone w akcie ślubu, toteż nie uwzględniłam ich w wyliczeniu.

z Łęczyc i Tępcza, po dwóch z Grabowa, Nawcza, Rosochów, Siemirowic, Zakrzewa i Żarnowca. Pozostali pochodzili z różnych wsi kaszubskich i pomorskich, jednak nigdy nie więcej niż jeden z danej miejscowości.

Najwięcej zapisów dotyczy rodziny Zelewskich z Milwina, Zelewa i Gowina. Śluby w luzińskiej parafii zawarło 28 kobiet i 14 mężczyzn noszących to nazwisko. Panny Zelewskie poślubiły trzech przedstawicieli rodu Tempskich, dwóch Bychowskich, dwóch Zelewskich⁷⁴ z Milwina i dwóch Malotków z Łęczyc⁷⁵. Mężczyźni z rodu Zelewskich najczęściej wstępowali w związek małżeński z Pobłockimi (dwa małżeństwa).

Rodzina Wyszeckich, posiadająca m.in. część Dąbrówki, Wyszecina⁷⁶, pojawia się w metrykach ślubów 39 razy (26 kobiet i 13 mężczyzn). Najczęściej wchodzi oni w koligacje z Dąbrowskimi z Dąbrówki i Czymanowa⁷⁷, a także z innymi rodzinami mającymi dział w tych samych wsiach co Wyszeccy, np. z Tempskimi z Wyszecina czy Słuszewskimi ze Słuszewa.

Gowińscy, występujący w metrykach także pod nazwiskiem Bandimer, wymienieni są jako nowożeńcy w 22 wpisach. Prawdopodobnie również z Gowińskich, noszących przydomek Bach, wywodziła się Ewa Bachowna z Gowina, która w 1699 r. poślubiła Krystiana Zelewskiego z Zelewa. Cztery związki małżeńskie zawarły Gowińskie z Dąbrowskimi z Wyszecina i Strzebielina. Dwa małżeństwa zawarto z członkami swojego rodu, jednak przy zapisach o tych ślubach nie ma wzmianki o udzielonej dyspensie. Ponadto Gowińscy koligali się m.in. z Częstkowskimi, Tempskimi, Lublewskimi czy Lewińskimi.

W Luzinie odnotowano także 24 małżeństwa Tempskich. Mężczyźni z tej rodziny żenili się trzy razy z Dąbrowskimi z Dąbrówki oraz z Zelewskimi z Milwina i Huty Wyszeckiej. Dwa śluby zawarli z Wyszeckimi z Wyszecina i Dąbrówki. Również kobiety z tej rodziny poślubiły dwóch Wyszeckich.

Poza wymienionymi więcej niż dziesięć związków zawarli także Lewińscy (19), Bychowscy (14), Albeccy (16) i Słuszewscy (12). Licznie wymienieni są również Machowie, ale jedynie w dwóch z pięciu przypadków można mieć pewność, o których Machów chodzi: w 1738 r. ślub z Anną Dąbrowską zawarł Jan Mach Milwiński, natomiast w 1781 r. Franciszek Mach ze Słuszewa poślubił Barbarę Wyszecką z Dąbrówki. W przypadku pozostałych trzech ślubów nie ma ani przydomka, ani wzmianki o miejscowości rodowej pana młodego. Za mąż wyszło też osiem kobiet o nazwisku Mach. Sześć z nich (w tym jedna wdowa) pochodziło z Milwina, dwie z Huty Milwińskiej (można więc domniemywać, że chodzi o Mach Milwińskich)

⁷⁴ Do zawarcia ślubu Antoniego Zelewskiego z Milwina z Zuzanną Zelewską ze Strzebielina konieczna była dyspensja biskupia, według której między narzeczonymi występował IV stopień pokrewieństwa. Natomiast przy zapisie o ślubie Michała Zelewskiego z Milwina i Ludwiki Zelewskiej ze Strzebielina nie ma wzmianki o konieczności udzielenia dyspensy

⁷⁵ W tekście wymieniam jedynie te związki, które dotyczą dwóch i więcej osób noszących dane nazwisko, pozostałe małżeństwa wymienione zostały w wykazie końcowym.

⁷⁶ M. BÄR, *op.cit.*, s. 143, 174–175.

⁷⁷ Sześć małżeństw pańien Wyszeckich z Dąbrowskimi.

i jedna ze Strzebielina. Ponadto odnotowano dwa śluby panien Milwińskich: w 1680 r. Anny ze Stanisławem Lewińskim i w 1733 r. również Anny, córki Jana Milwińskiego, z Adamem Lublewskim.

Większość małżeństw drobna szlachta zawierała między członkami swojej warstwy społecznej, głównie z najbliższej okolicy. Mimo to zdarzały się też małżeństwa ponadstanowe. W parafii luzińskiej odsetek tego typu ślubów wydaje się stosunkowo wysoki, wynosi bowiem ponad 17,5%. Dla porównania w podobnych badaniach prowadzonych przez Piotra Mysłakowskiego dla parafii rypińskiej odsetek ten wyniósł około 11%⁷⁸. Nie ulega wątpliwości, że podstawowym elementem determinującym wybór przyszłego współmałżonka był czynnik ekonomiczny⁷⁹. Coraz większe rozdrobnienie majątków szlacheckich, a co za tym idzie – narastające zubożenie drobnej szlachty sprawiło, że niektórzy jej przedstawiciele decydowali się na intratne ekonomicznie mariaże z osobami niższego stanu⁸⁰. Dotyczy to kilkudziesięciu przedstawicieli szlachty mieszkającej w obrębie parafii luzińskiej. Czternastu szlachciców poślubiło chłopki pochodzące z tej samej lub sąsiedniej wsi. Znacznie więcej, bo aż 32 szlachcianki wyszły za mąż za osoby niższego stanu, głównie okolicznych gburów.

Na czoło wysuwa się tu rodzina Albeckich, którzy jeszcze pod koniec XVII w. byli właścicielami części Dąbrówki⁸¹. Od początku XVIII w. zawierali oni małżeństwa głównie z okolicznym, zapewne bogatym chłopstwem. Mimo to do połowy XVIII w. określa się ich w metrykach jeszcze mianem „nobilis”. Od lat sześćdziesiątych XVIII w. to sformułowanie w stosunku do Albeckich zanika zupełnie na rzecz „famatus”, a nawet „honestus”.

Na osobną uwagę zasługuje ślub z 1712 r. zawarty między Marcinem Calmanem z Orli a Elżbietą Tempską z Dąbrówki. Panna młoda określona została we wpisie jako bękart. Tego samego określenia użyto wobec Macieja Tempskiego, stającego jako świadek tego ślubu, zapewne brata panny młodej. Podobną metrykę odnajdujemy nieco wcześniej. W 1706 r. Michał Wszecki poślubił Annę Koperszmytównę. W akcie tym zanotowano, że pan młody pochodził z nieprawego łoża. Być może szczegółowa analiza metryk chrztów pozwoli na ustalenie, czy były to faktycznie nieślubne dzieci któregoś z ze szlachetnie urodzonych Tempskich albo Wszeckich.

Warto też wspomnieć o pewnym ślubie z 1732 r. Małżeństwo zawarł wówczas szlachetny Piotr Przebendowski, syn Piotra, z Zofią Pryną. Świadcami ślubu byli przedstawiciele okolicznej szlachty Franciszek, syn Filipa Frezy, i Kazimierz, syn Kazimierza Czapiewskiego. O ile częste były śluby drobnej szlachty z chłopstwem,

⁷⁸ Michał TARGOWSKI, *Życie codzienne szlachty na pograniczu Prus Królewskich i Korony w XVI–XVIII wieku*, [in:] *Życie codzienne w regionie kujawsko-pomorskim*, red. Waldemar ROZYNKOWSKI, Małgorzata STRZELECKA, Toruń 2011, s. 73.

⁷⁹ C. KUKŁO, *Demografia*, s. 287–291.

⁸⁰ Krzysztof MIKULSKI, *Drobna szlachta kaszubska w XVI–XIX wieku*, Pomorze Gdańskie, 1988, nr 18, s. 109–110.

⁸¹ Przemysław PRAGERT, *Herbarz szlachty kaszubskiej*, t. 1, Gdańsk 2007, s. 35.

o tyle trudno sobie wyobrazić mariaż przedstawiciela tak potężnego rodu, jakim byli Przebendowscy, z pochodzącą z gburskiej rodziny chłopką ze Strzebielina. Na tę chwilę nie sposób wyjaśnić pochodzenia owego Przebendowskiego, nie jest wykluczone, że mógł być dzieckiem z nieprawego łoża⁸².

ŚWIADKOWIE ŚLUBÓW

Szlachta kaszubska ślubująca w parafii luzińskiej zazwyczaj wybierała świadków spośród przedstawicieli tej samej warstwy. Nie ma wątpliwości, że tak istotna uroczystość, jaką był ślub, była okazją do zaprezentowania swojej pozycji społecznej, dlatego wybór świadków był niezwykle staranny⁸³. Najczęściej były to osoby cieszące się w okolicy dużym uznaniem, bliźsi i dalsi krewni oraz sąsiedzi. Niekiedy świadkami byli także znaczniejsi chłopci z parafii luzińskiej lub sąsiednich parafii. We wszystkich przypadkach świadkami byli wyłącznie mężczyźni, nie odnotowano ani jednej kobiety stawającej jako świadek szlacheckiego ślubu.

Zazwyczaj podczas ślubu obecni byli dwaj świadkowie. Przy dziesięciu mariażach asystowało trzech świadków. W trakcie ślubów niewymienionego z imienia Święchowskiego z Zofią Wyszeczką w 1689 r. oraz Jana Jerzego Dąbrowskiego z Konstancją Wyszeczką w 1694 r. obecny był tylko jeden świadek. W jednym przypadku nie wymieniono ani jednego ze świadków – było to w 1708 r. podczas ślubu Kazimierza Czapiewskiego i nieznannej z imienia Łętowskiej.

* * *

Artykuł nie wyczerpuje w pełni poruszonego tematu, jest jedynie przyczynkiem do dalszych badań nad demografią rodziny szlacheckiej. Pełniejszy pogląd na strukturę luzińskich rodzin szlacheckich da szczegółowe opracowanie metryk chrztów i zgonów tej parafii. Umożliwi też całościowe prześledzenie procesów demograficznych zachodzących wśród ludności drobnoszlacheckiej zamieszkującej tę parafię.

⁸² Taką sugestię wysunął dr Aleksander Klemp obecnie prowadzący badania nad genealogią Przebendowskich.

⁸³ M. TARGOWSKI, op.cit., s. 79.

Tabela 5. Śluby zawarte przez szlachtę w Luzinie w latach 1669–1752 i 1758–1797 (w wykazie zastosowano źródłową formę pisowni imion i nazwisk)

Rok	Nazwisko pana młodego	Imię pana młodego	Nazwisko pani młodej	Imię pani młodej
1670	Krempiechowski	Paulus	Harsni...a	Catharina
1671	Robakowski	Michael	...cka	Katarzyna
1671	Gowiński	Thomas	Częstkowska	Anna
1671	Kłanicki	Tiburtius	Częstkowska	Eva
1672	Robakowski	Adamus	Częstkowska	Zuzanna
1674	Rybinski	Adalbertus	...ka	Dorothea
1676	Wyszecki	Christophorus	Gowińska	Ewa
1676	Doniemirski	Christophorus	Dąbrowska	Justina
1676	Lebiński	Joannes	Ustarbowska	Marianna
1676	Słuszewski	Baltazar	Wyszecka	Elisabeth
1675	Strzebieliński	Joachimus	Gowińska	Barbara
1677	Gołębiwski	Thomas	-	Elisabeth
1677	Dzięcielski	Georgius	Wyszecka	Catharina
1677	Donimierski	Christophorus	Robakowska	Ester
1680	Łebski	Albertus	Szuba Rybińska	Barbara
1680	Wyszecki	Michael	Częstkowska	Catharina
1680	Lewiński	Stanislaus	Milwińska	Anna
1681	Buldman	Jacobus	Dargolewska	Dorothea
1681	Tempski	Jacobus	Dąbrowska	Teressia
1682	Ustarbowski	Jacobus	Lubowska	Anna
1682	Teński	Joannes	Częstkowska	Regina
1682	Dąbrowski	Joannes	Gowińska	Anna
1683	Delk	Joannes	Bachowna	Marianna
1685	Dargolewski	Michael	Gostomska	Zophia
1687	Paraski	Georgius	Zełewska	Barbara
1688	Szemierowski	Achacus	Chmielińska	Ursula
1689	Dzięcielski	Paulus	Strzebielińska	Elisabeth
1689	Swiechowski	-	Wyszecka	Sophia
1690	Kętrzyński	Petrus	Szemierowska	Ursula
1690	Deringk	Mathias	Ustarbowska	Anna
1690	Zielewski	Petrus	Piskorska	Barbara
1692	Wrosz	Andreas	Dzięcielska	Anna
1693	Wyszecki	Joannes	Glińska	Anna
1693	Teński	Albertus	Dąbrowska	Sophia
1694	Freza	Joachim	Dąbrowska	Teressia
1694	Dąbrowski	Joannes Georgius	Wyszecka	Constantia
1694	Kłanicki	Tiburtius	Kalbowna	Marianna
1696	Chmieliński	Gregorius	Zielewska	Sophia
1697	Bychowski	Ernestus	Strzebielińska	Eva Marianna

Rok	Nazwisko pana młodego	Imię pana młodego	Nazwisko pani młodej	Imię pani młodej
1698	Erosz	Jacobus	Donimirska	Gertruda
1698	Tokarski	David	Wyszecka	Sophia Teressia
1699	Bach Słuszewski	Balthasar	Sikorska	Teressia
1699	Zielewski	Jacobus	Ustarbowska	Marianna
1699	Zielewski	Christianus	Bachowna	Eva
1699	Dąbrowski	Paulus	Zielewska	Marianna
1701	Dąmbrowski	Joannes	Wyszecka	Catharina
1701	Pobłocki	Jacobus	Sirczowna?	Anna
1701	Kos	Laurentius	Donimirska	Theressia
1701	Węsierski	Michael	Chmielińska	Anna
1702	Zelewski	Thomas	Machowna	Anastasia
1703	Sychowski	Joannes	Chmielińska	Sophia
1703	Gowiński	Michael	Bronkowna	Anna
1705	Gliński	Albertus	Lysowna	Zuzanna
1705	Kozyczkowski	Joannes	Gowińska	Sophia
1706	Zielewski	Petrus	Pobłocka	Anna
1706	Zakrzewski	Petrus	Częstkowska	Barbara
1706	Bychowski	Andreas	Wysiecka	Juditha
1706	Wysiecki	Michael	Koperszmytowna	Anna
1707	Zielewski	Joannes	Pobłocka	Anna
1708	Czapiewski	Casimirus	Łętowska	–
1708	Albecki	Mathias	Niemcowna	Eva
1709	Bandimir	Ludovicus	Frezowna	Gesela
1709	Robakowski	Jacobus	Donimirska	Marianna
1709	Dąbrowski	Joannes	Gowińska	Magdalena
1709	Tempski	Michael	Kosowna	Marianna
1709	Żywicki	Albertus	Donimirska	Anna
1710	Donimirski	Michael	Czapiewska	Rosalia
1710	Pobłocki	Albertus	Lisowna	Barbara
1710	Kreitz	Nathanael	Dąbrowska	Constantia
1712	Bychowski	Georgius	Zielewska	Anna
1712	Samborski	Joannes	Zielewska	Ursula
1712	Kozłowski	Jacobus	Wysiecka	Barbara
1712	Calman	Martinus	Tempaska	Elisabetha
1713	Ustarbowski	Mathias	Częstkowska	Catharina
1714	Żuroch Czapiewski	Joannes	Rzeczyńska	Clara
1714	Taucki	Joannes	Frezowna	Anna
1714	Bach	Joannes	Gowińska	Anna
1715	Mach	Ernestus	Szembekowa	Sophia
1717	Freza	Franciscus	Wysiecka	Anna

Rok	Nazwisko pana młodego	Imię pana młodego	Nazwisko pani młodej	Imię pani młodej
1718	Tokarski	Josephus	Wysiecka	Constantia
1718	Wysiecki	Michael	Dąbrowska	Marianna
1718	Tuchliński	Joannes	Tempcka	Susanna
1719	Joannesa	Nicolaus	Czapiewska	Ludovika
1719	Szymirowski	Mathias	Zielewska	Anna
1720	Albecki	Joannes	Wysiecka	Barbara
1721	Wysiecki	Martinus	Frezowna	Elisabetha
1722	Słowikowski	Mathias	Dąbrowska	Magdalena
1722	Kręcki	Andreas	Dąbrowska	Anna
1722	Bandimer	Casimirus Ernestus	Węsierska	Teressia
1722	Lublewski	Joannes Georgius	Gowińska	Marianna
1723	Dąbrowski	Joachimus	Wyszecka	Constantia
1723	Koldra Waldowski	Adalbertus	Pobłocka	Constantia
1723	Rudkowski	Antonius	Albecka	Elisabetha
1724	Tempcki	Jacobus	Zielewska	Anna
1725	Dziesięszewski	Paulus	Wiczlińska	Catharina
1725	Chmieliński	Georgius	Tydmannowa	Adelgunda Elisabetha
1725	Lisewski	Adamus	Częstkowska	Marianna
1725	Malotka	Gregorius	Zielewska	Margaretha
1726	Wysiecki	Michael	Bychowska	Barbara
1726	Bychowski	Michael	Zielewska	Marianna
1727	Drywa	Joannes	Tokarska	Barbara
1727	Gostkowski	Ludovicus	Wysiecka	Concordia
1728	Chmieliński	Joannes	Donimirska	Rosalia
1728	Wysiecki	Adalbertus	Tempcka	Marianna
1729	Gowiński	Martinus	Gowińska	Estera
1729	Łuzicki	Josephus	Zełewska	Elisabetha
1729	Czapiewski	Stanislaus	Plińska	Constantia
1730	Słuszeński	Andreas	Zełewska	Zuzanna
1730	Tempcki	Fabian	Dąbrowska	Rozalia
1730	Lewiński	Joannes	Tempcka	Marianna
1731	Pałubicki	Jacobus	Kossowna	Anna
1731	Labus	Jacobus	Albecka	Catharina
1731	Wyszecki	Joannes	Tempcka	Teressia
1732	Renowicki	Paulus	Tempcka	Anna
1732	Tempcki	Adalbertus	Zełewska	Catharina
1732	Przebendowski	Petrus	Pryna	Zofia
1732	Gowiński	Christianus	Gowińska	Eleonora
1733	Lublewski	Adam	Milwińska	Anna

Rok	Nazwisko pana młodego	Imię pana młodego	Nazwisko pani młodej	Imię pani młodej
1735	Chmieleński	Jacobus	Wyszecka	Catharina
1736	Chmieliński	Mathias	Czapiewska	Marianna
1737	Zelewski	Achacus	Tokarska	Olesia
1738	Bronk	Paulus	Węsierska	Barbara
1738	Zelewski	Joannes Jacobus	Chmielińska	Constantia
1738	Klena	Adalbertus	Albecka	Susanna
1738	Lewiński	Stanislaus	Wyszecka	Teressia
1738	Mach Milwiński	Joannes	Dombrowska	Anna
1739	Albecki	Mathias	Borkowna	Marianna
1739	Kosowski	Jacobus	Kuiawowna	Anna
1740	Tokarski	Stanislaus	Robakowska	Teressia
1740	Dzięcielski	Jacobus	Toucka	Sophia
1740	Lewiński	Ludovicus	Ustarbowska	Marianna
1740	Studziński	Adamus	Czapiewska	Constantia
1741	Szemierowski	Joannes Georgius	Sychowska	Marianna
1742	Wyszecki	Jacobus	Sadłowska	Victoria
1743	Witka	Georgius	Zelevska	Anna
1743	Kętrzyński	Joannes	Lewińska	Catharina
1743	Jurasz	Christianus	Słuszevska	Teressia
1743	Malotka	Michael	Zelevska	Dorothea
1744	Pałubicki	Petrus	Bieszkowna	Marianna
1744	Słuszevski	Michael	Kozłowska	Anna
1745	Jaglinski	Jacobus	Donimierska	Ludovika
1746	Grabowski	Jacobus	Sychowska	Catharina
1746	Słuszevski	Jacobus Boguslaus	Lewińska	Eleonora
1746	Wyszecki	Joannes	Kętrzyńska	Marianna
1747	Eiliger	Joannes	Węsierska	Christina
1747	Kozłowski	Michael	Tempaska	Rozalia
1747	Kaszewski	Andreas	Ustarbowska	Constantia
1748	Węsierski	Joannes	Dąbrowska	Susanna
1748	Zelewski	Mathias	–	Susanna
1748	Koziczkowski	Adamus	Wysiecka	Sophia
1748	Lewiński	Joannes	Cicwitzowna	Anna
1748	Pałubicki	Ludovicus	Robakowska	Justina
1748	Kos	Joannes	Kozłowska	Alexandra
1749	Paraski	Ernestus	Machowna	Teressia
1749	Petka	Paulus	Frezowna	Constantia
1749	Sychowski	Adalbertus	Pobłocka	Anna
1749	Lewiński	Ludovicus	Dąbrowska	Ludovika
1749	Dąbrowski	Joannes	Ustarbowska	Catharina
1751	Fryza	Adalbertus	Ciskowska	Zusanna

Rok	Nazwisko pana młodego	Imię pana młodego	Nazwisko pani młodej	Imię pani młodej
1751	Albecki	Adalbertus	Tobiaszowa	Marianna
1751	Skwarcz	Josephus	Czaplewska	Barbara
1751	Albecki	Franciscus	Kleynowna	Barbara
1751	Prętsch	Andreas	Albecka	Anna
1752	Albecki	Michael	Liśniewska	Marianna
1759	Malotka	Joannes	Witkowna	Eleonora
1759	Dąbrowski	Jacobus	Jeżewska	Eva
1759	Gowiński	Jacobus	Tempaska	Apolonia
1760	Bychowski	Joannes	Tempaska	Teressia
1760	Orzeszk	Joannes	Albecka	Marianna
1760	Albecki	Christianus	Gruzłowna	Marianna
1761	Bobrucki	Michael	Wyszecka	Rozalia
1761	Pudkamer	Michael	Zylewska	Ludovica
1761	Pobłocki	Antonius	Gowińska	Marianna
1761	Dąbrowski	Jacobus	Gowińska	Constantia
1761	Malotka	Jacobus	Kossowa	–
1762	Kołdras Wałdowski	Franciscus	Zełewska	Constantia
1763	Roda	Martinus	Lewińska	Marianna
1763	Klata	Josephus	Albecka	Constantia
1764	Szemierowski	Adalbertus	Dąbrowska	Marianna
1764	Gostomski	Jacobus	Zełewska	Dorothea
1765	Zełewski	Michael	Zełewska	Ludovica
1765	Zełewski	Jacobus	Tempaska	Anna
1766	Słuszewski	Michael	Pobłocka	Marianna
1766	Zełewski	Franciscus	Kętrzyńska	Eva
1766	Tempaski	Joannes	Wysiecka	Theressia
1766	Tempaski	Jacobus	Zełewska	Catharina
1767	Tempaski	Jacobus	Dobrzewińska	Anna
1767	Mauszycki	Mathias	Robakowska	Constantia
1769	Tokarski	Jacobus	Zełewska	Anna
1770	Dąbrowski	Jacobus	Putkamrowa	Ludovica
1770	Kos	Michael	Zełewska	Joanna
1770	Lewiński	Petrus	Malotkowna	Dorothea
1771	Sychowski	Franciscus	Lewińska	Marianna
1771	Pobłocki	Adalbertus	Zełewska	Anna
1771	Słuszewski	Jacobus	Sychowska	Marianna
1771	Brandt	Joannes Amadeus	Grąbkau	Justina Renata
1771	Lewiński	Ludovicus	Machowa	Marianna
1771	Ebel	Adalbertus	Mauszycka	Elisabetha
1772	Zełewski	Antonius	Zełewska	Susanna

Rok	Nazwisko pana młodego	Imię pana młodego	Nazwisko pani młodej	Imię pani młodej
1772	Welckowski	Mathias	Machowna	Marianna
1772	Malotka	Michael	Kozłowska	Marianna
1773	Czarnowski	Joannes	Tępska	Elisabetha
1773	Tempski	Adalbertus	Wyszecka	Concordia
1773	Dąbrowski	Michael	Wyszecka	Anna
1775	Dąbrowski	Joannes	Gowińska	Eva
1775	Bychowski	Adalbertus	Gowińska	Victoria
1775	Słuszewski	Josephus	Kosowna	Barbara
1776	Studziński	Michael	Machowna	Catharina
1777	Wielestowski	Carolus	Dąbrowska	Marianna
1777	Swichowski	Michael	Chmielińska	Marianna
1777	Węsierski	Michael	Wyszecka	Constantia
1778	Dąbrowski	Joachimus	Wyszecka	Constantia
1779	Mauszycki	Joannes	Jurgowna	Catharina
1779	Wyszecki	Joannes	Bychowska	Rosalia
1779	Węsierski	Josephus	Lewińska	Catharina
1779	Wyszecki	Carolus	Zełewska	Apolonia
1781	Mach	Franciscus	Wyszecka	Barbara
1781	Freza	Michael	Lewińska	Petronilla
1782	Elant	Andreas	Lewińska	Dorothea
1782	Kop	Michael	Albecka	Constantia
1782	Dąbrowski	Franciscus	Wysiecka	Dorothea
1782	Makreder	Andreas	Dzięcielska	Anna
1782	Mauszycki	Franciscus	Lewińska	Barbara
1783	Słuszewski	Michael	Wyszecka	Rosalia
1783	Wierzbowski	Adalbertus	Słuszewska	Alexandra
1783	Malotka	Jacobus	Kosowna	Catharina
1784	Ponka	Franciscus	Machowa	Magdalena
1784	Borzeskowski	Martinus	Zełewska	Anna
1785	Koss	Joannes	Małszycka	Catharina
1785	Małszycki	Josephus	Zochołowna	Catharina
1785	Grabowski	Jacobus	Bychowska	Dorothea
1786	Sychowski	Joannes	Zielewska	Dorothea
1788	Słuszewski	Jacobus	Thorzowna	Elisabetha
1788	Ass	Paulus	Albecka	Marianna
1788	Lackowski	Simon	Albecka	Dorothea
1788	Bychowski	Franciscus	Lewińska	Eva
1788	Węsierski	Adamus	Zełewska	Ludovica
1788	Lewiński	Josephus	Szynbekowa	Catharina
1789	Bychowski	Franciscus	Machowna	Barbara
1789	Gowiński	Josephus	Lewińska	Margaretha

Rok	Nazwisko pana młodego	Imię pana młodego	Nazwisko pani młodej	Imię pani młodej
1790	Zelewski	Antonius	Kożyczkowska	Eleonora
1790	Mach	Petrus	Tempcka	Teressia
1791	Malotka	Josephus	Chmielińska	Anna
1791	Paszk Słuszewski	Michael	Bychowska	Dorothea
1791	Albecki	Josephus	Rytowna	Marianna
1791	Paszk Słuszewski	Joannes	Pobłocka	Marianna
1792	Krępa	Christianus	Tadowa	Barbara Dorothea
1792	Freza	Michael	Częstkowska	Francisca
1792	Bruna	Jacobus	Sychowska	Marianna
1793	Pobłocki	Franciscus	Wyszecka	Concordia
1793	Wika	Andreas	Kossowa	Marianna
1793	Słuszewski	Adalbertus	Bychowska	Magdalena
1794	Węsierski	Franciscus	Raykowna	Constantia
1795	Grabowski	Franciscus	Koziczkowska	Eleonora
1795	Łebiński	Franciscus	Gowińska	Catharina
1795	Mach	Michael	Kożyczkowska	Concordia
1796	Koss	Adalbertus	Orentowna	Catharina
1797	Domaros	Augustinus	Warzewska	Marianna
1797	Jaskółka	Joannes	Machowna	Dorothea
1797	Łebiński	Joannes	Zielewska	Marianna
1797	Studziński	Joannes	Tempcka	Marianna
1797	Lubiatowski	Michael	Bychowska	Francisca

ADELIGE EHESCHLIESSUNGEN IN DER PFARRGEMEINDE LUSIN
IN DEN JAHREN 1670–1797 IM LICHTE DER HEIRATSVERZEICHNISSE
(EIN BEITRAG ZUR GESCHICHTE DES KASCHUBISCHEN ADELS)

Zusammenfassung

Schlüsselbegriffe: frühneuzeitliche Kaschubei, Genealogie, altpolnische Demographie, Hochzeiten, Kleinadel, kleinadelige Familie, altpolnische Heiratsverzeichnisse

Am Ende des 20. Jahrhunderts haben polnische Historiker eine breitere und intensivere Nutzung von Matrikeln in der demographischen Forschung postuliert. In den letzten Jahren lässt sich ein wachsendes Interesse an der Genealogie und dem Funktionieren der kleinadeligen Familie feststellen. Diese Studie versucht eine Analyse und breitere Charakteristik der von Adelligen geschlossenen Ehen in der Pfarrgemeinde Lusin im 17. und 18. Jahrhundert auf der Grundlage metrikaler Quellen.

In altpolnischer Zeit befanden sich die meisten Dörfer der Pfarrei Lusin in kleinadeligem Besitz. In den Jahren 1670–1752 und 1757–1797 wurden dort insgesamt 1697 Ehen geschlossen, von denen über 15% dem Kleinadel zuzurechnen sind.

Der Lusiner Adel wählte seine Ehepartner überwiegend aus dem engsten Familien- und Nachbarschaftskreis; dabei führte die im Lauf der Jahre fortschreitende Zersplitterung der Güter zu immer häufigeren Ehen mit Angehörigen des Bauernstands.

Im Artikel werden die Ergebnisse der Analyse jener demographischen Elemente vorgestellt, welche sich aus den Eheverzeichnissen des 17. und 18. Jahrhundert herauslesen ließen.

Das Ziel des Artikels besteht darin, die genealogischen Verflechtungen zwischen einzelnen Familien zu rekonstruieren, und er bildet einen Beitrag zu breiter angelegten Forschungen zu Struktur und Demographie der kaschubischen Kleinadelsfamilie.

NOBLE MARRIAGES IN THE PARISH OF LUZINO
IN THE YEARS 1670–1797 IN THE LIGHT OF REGISTER BOOKS
(THE CONTRIBUTION TO THE HISTORY OF THE KASHUBIAN SZLACHTA)

Summary

Key words: Early Modern Kashubia, genealogy, Old Polish demography, weddings, the lower nobility (*szlachta*), the lower noble family, Old Polish marriage registers

At the end of the 20th century Polish historians insisted that register books should be examined more extensively in demographic research. In the recent years it has been observed that interest in genealogy and the concept of family in the lower *szlachta* is growing. The article attempts to analyse and characterise marriages concluded by nobles (*szlachta*) in the parish of Luzino in the 17th and 18th centuries on the basis of the register books.

In the Old Polish period most villages belonging to the parish of Luzino were owned by the lower *szlachta*. 1697 marriages were contracted there in the years 1670–1752 and 1757–1797, fifteen per cent of which were marriages between members of the nobility.

The nobility of Luzino chose spouses from among their closest circles of family and friends. However, the gradual partition of estates led to more and more frequent marriages between members of the nobility and peasants.

The article presents the effects of the analysis of the demographic data from the 17th and 18th century marriage certificates.

The aim of the article is to reconstruct the genealogical connections between families and is a contribution to more extensive research on the structure and demography of the Kashubian lower noble family.